Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunta
Puolustusvaliokunta

E52/2023 vp, TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON SELVITYKSESTÄ KOSKIEN EUROOPAN PUOLUSTUSTEOLLISEN STRATEGIAN VALMISTELUA

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausuntonsa valtioneuvoston selvityksestä *Euroopan puolustusteollisen strategian valmistelu (E 52/2023 vp).*

Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota seuraaviin näkökohtiin.

Yleiset huomiot

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää Euroopan puolustusteollisen strategian (EDIS) ja Euroopan puolustusteollisuusohjelman (EDIP) tavoitteita Euroopan puolustusteollisuuden ja sen kilpailukyvyn kehittämisen, markkinoiden hajanaisuuden vähentämisen sekä puolustuksen teknologisen ja teollisen perustan vahvistamisen kannalta oikean suuntaisina.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä, että Euroopan puolustusteollista kapasiteettia ja suorituskykyjä (ml. puolustus- ja kaksikäyttöteknologioiden tutkimustoiminta) sekä puolustustarvikkeiden yhteismarkkinoita kehitetään pitkäjänteisesti ja huomioiden avoimuuteen, laatuun ja kilpailullisuuteen liittyvät tarpeelliset sisämarkkina- ja rahoitusnäkökulmat.

Yksityiskohtaiset huomiot

Puolustusratkaisuihin keskittyneen teollisuuden pääasialliset markkinat ovat usein julkisvetoisia ja suhteellisen protektionistisia, minkä vuoksi EU:n ja Naton kautta syntyvät verkostot ovat keskeisiä erityisesti pk-yrityksille, joita valtaosa suomalaisista puolustusteollisuuden yrityksistä edustaa.

Eurooppalaisia puolustustarvikkeiden markkinoita kehitettäessä Suomen intressinä on varmistaa, että pk-yritysten pääsyä puolustusalan kehitys-, pilotointi- ja toimitusketjuihin parannetaan ja yritysten tasapuolisia toiminta- ja kilpailumahdollisuuksia edistetään unionin laajuisesti. Erityisesti suurien tuottajamaiden puolustustarvikemarkkinoita on tarvetta avata kilpailulle. Avoimuuden ja kilpailun säilyttämisen ohella tavoitteena tulisi olla, että EU:ssa tuotanto on kustannustehokasta ja laadukasta myös silloin, kun merkittävä EU:n sisäinen kilpailu puuttuu.

Kolmansia maita koskevien rajoitteiden osalta on huomioitava hankinta- ja toimitusketjujen useissa tapauksissa globaali luonne. Keskeistä on varmistaa yhteistyön toimivuus Yhdysvaltojen ja muiden strategisten kumppanimaiden kanssa huomioiden turvallisuuspoliittiset näkökulmat. Kolmansien maiden yrityksillä saattaa olla myös kyvykkyyksiä, joiden avulla niiden kumppaniyrityksille tarjoutuu mahdollisuuksia kasvaa globaaleiksi toimijoiksi.

Uusien välineiden osalta ns. työkalupakissa huomioidaan mahdollinen rahallinen tuki hankintaorganisaatioiden hallinnolliselle taakalle. Ensisijaisesti tulisi pyrkiä minimoimaan hallinnollista taakkaa ja tämän jälkeen kustannukset tulisi korvata, mikäli taakan välttäminen ei ole täysin mahdollista.

Muuttuneessa geopoliittisessa toimintaympäristössä teknologisten kyvykkyyksien merkitys maiden kokonaisturvallisuudelle on kasvanut. Tätä alleviivaavat mm. EU:n, Yhdysvaltojen ja Kiinan taloudellisen turvallisuuden toimet, joilla pyritään turvaamaan strateginen kilpailukyky kriittisiksi luokitelluilla teknologia-aloilla.

Teknologian ja korkean osaamisen saatavuus sekä kyky tuottaa ja integroida uutta tietoa, teknologiaa ja teknisiä ratkaisuja kustannustehokkaasti, standardien mukaisesti ja yhteensopivasti osaksi puolustusjärjestelmää edellyttää kansallista teollista ja teknologista osaamista sekä tarkoituksenmukaista tuotantokykyä. Toimintaympäristön keskeisiä elementtejä ovat TKI ja rahoitus, hankinnat ja näihin liittyvä osaaminen, suorituskyvyt sekä resilienssin lisääminen. Tämä kehittäminen edellyttää riittäviä panostuksia.

Uudet murrokselliset teknologiat kuten esimerkiksi 6G, tekoäly, avaruus- ja kvanttiteknologia tarjoavat yhdessä perinteisen puolustusteollisuuden kanssa edellytyksiä Suomen kilpailukyvyn ja kansallisen turvallisuuden vahvistamiseen. Kaksikäyttöisyys mahdollistaa, että siviiliratkaisut ja -teknologiat muuntuvat puolustusratkaisuiksi ja päinvastoin.

Suomessa on erittäin vahva tutkimus- ja teollinen perusta sekä osaamista ja lupaavia startup –yrityksiä ja vakiintuneempia kasvuyrityksiä kaksikäyttöteknologioissa. Nämä luovat uudistumisen mahdollisuuksia myös puolustusalalla. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää hyvänä, että Euroopan puolustusteollisessa strategiassa tunnistetaan pk-yritysten ja tutkimusorganisaatioiden merkittävä rooli murroksellisten teknologioiden ja innovaatioiden kehittäjinä ja tarjoajina sekä huomioidaan pk-yritysten rahoituksen saatavuuteen liittyvät kysymykset.

Kaksikäyttöteknologiat tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnan resilienssin vahvistamiseen myös laajemmin. Tällöin ei puhuta pelkästään alueellisen koskemattomuuden turvaamisesta, vaan lisäksi tarkastellaan huoltovarmuutta, energia- ja ruokaturvaa, teollisia arvoketjuja, julkisia palveluja ja ympäristöä. Yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta palvelevat ratkaisut tarjoavat myös entistä laajempia mahdollisuuksia kansainväliselle yhteistyölle ja kansallisen kilpailukyvyn vahvistamiselle.

Teollisuudessa huoltovarmuuden varmistaminen kohdistuu mm. kriittiseen ja maanpuolustusta turvaavaan teollisuustuotantoon. Verkottuneessa yhteiskunnassa toimintojen keskinäisriippuvuudet korostuvat. Yleinen huoltovarmuus ja sotilaallinen huoltovarmuus ovat kiinteässä suhteessa, joten ratkaisuissa tulisi tunnistaa ja huomioida niiden yleistä huoltovarmuutta tukevat vaikutukset. Vastaavasti kriittisen puolustusvälineteollisuuden toimintaedellytykset Suomessa pyritään turvaamaan erilaisilla huoltovarmuusjärjestelyillä ja kansainvälisillä yhteistyösopimuksilla.

Puolustusteollisten suorituskykyjen suunnittelussa ja rakentamisessa tulisi huomioida mahdollisuudet tiivistää ja laajentaa EU:n ja Naton välistä yhteistyötä. Huomiota on syytä kiinnittää erityisesti suorituskykyjen yhteen toimivuuteen ja täydentävyyteen.

Suomen tulisi pyrkiä tehokkaasti hyödyntämään EU:n ja Naton tarjoamia innovaatioalustoja ja TKI-ohjelmia. Naton ja EU:n puitteissa tehtävään TKI-yhteistyöhön osallistuminen mahdollistaa suomalaisille yrityksille ja tutkimusorganisaatioille tietopääoman kasvattamisen, uusien verkostojen hyödyntämisen, ratkaisujen testauksen ja hankintatoimintaan kytkeytymisen sekä edelleen teollisuuden uudistumisen ja kilpailukyvyn kasvun. Tässä onnistuminen edellyttää ennakoivaa yhteistyötä ja tukea puolustus- ja muulta julkiselta hallinnolta.

TKI-ohjelmissa rahoitettavien hankkeiden valintamekanismien ja rahoitustasojen tulee niin siviili-, puolustus- kuin kaksikäyttöpuolella olla selkeitä ja laatuun perustuvia, jotta rahoitus saadaan hyödynnettyä mahdollisimman vaikuttavasti ja ilman ylimääräistä hallinnollista taakkaa. Valtiontuen ja EU-rahoituksen yhdistämiseen liittyviin mahdollisiin ehdotuksiin voidaan ottaa kantaa vasta myöhemmässä vaiheessa.